

บทที่ 2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

* การสื่อสารมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของเรา คือ เป็นทั้ง เครื่องมือของชีวิต สังคม และองค์กร รวมทั้ง เป็นเครื่องมือของการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ฯลฯ ยิ่งได้ รับการพัฒนาทั้งด้านเครื่องมือ และ เนื้อหามาจนกลายเป็นสถาบันสังคมที่เป็นที่ยอมรับกัน การ สื่อสารยังต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องเหมาะสมให้ดียิ่งขึ้น นั้นหมายความว่า จะต้องทำให้ข่าวสาร เดินทาง เคลื่อนไหวไปมาอย่างสะดวก ในระหว่างบุคคลและองค์กรที่อยู่ร่วมกัน สังคมเดียวกัน ข่าวสารเหล่านั้นอาจก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อ ความบันเทิง ความคิด ความเห็น ทัศนคติ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ นานา แต่ข่าวสารที่มีความหมายจะต้อง เป็นข่าวสารที่มีความสำคัญ ต่อชีวิต สังคม และองค์กรในแง่ที่จะยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาอย่าง เหมาะสม (6 : 871)

Daniel Lerner (7 : 74) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง การสื่อสารกับการ พัฒนาไว้อย่างชัดเจนว่า "การพัฒนาประเทศ หมายถึง การมีกิริยาสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างมี ระบบ การรวบรวมมวลชนและการเข้ามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในกระบวนการตัดสินใจที่ เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของส่วนรวมในกรณีของประเทศที่ส่งเสริมการปกครองระบบประชาธิปไตย ทั้งสามประการนี้จะเกิดขึ้นก็โดยผ่านการสื่อสารเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ไม่สามารถดำเนินไปได้ถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอจาก เครือข่าย ของการสื่อสาร ด้วยเหตุนี้ถ้าหากมีการนำการสื่อสารมาใช้ให้ถูกต้องและเพียงพอแล้วก็จะสามารถ ช่วยส่งเสริมการพัฒนาของประเทศได้อย่างมาก อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารเป็นทั้งดัชนีของการ พัฒนาและ เครื่องมือหรือวิธีการของการพัฒนาสังคม"

P. Spector (8 : 55) เห็นว่าตลอดชีวิตของปัจเจกบุคคล การสื่อสารมีบทบาท เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคือ

1. ช่วยทำให้เกิดการคาดหมายในด้านวัตถุ และในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและจริยธรรม
2. ช่วยสร้างและรักษาสถาบันที่สนับสนุนพฤติกรรมที่ก้าวหน้าทันสมัย
3. ส่งเสริมการยอมรับนวัตกรรม
4. เพิ่มความสามารถของประเทศไทยให้การศึกษาแก่ประชาชนและส่งเสริมทัศนคติ นิสัย และทักษะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศของประชาชน

P.M. Davison (9 : 56) กล่าวถึงบทบาทต่าง ๆ ของการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ดังนี้

1. ช่วยสร้างชาติขึ้นมาจากสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสภาพทางภูมิศาสตร์เท่านั้น
2. ช่วยเชื่อมกระบวนกรต่าง ๆ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเข้าด้วยกัน เช่น การปรับปรุงด้านการศึกษา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการสร้างความรู้สึกร่วมกันความเป็นชาติ
3. ช่วยสร้างผู้นำใหม่ซึ่ง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนา
4. เร่งเร้า และส่งเสริมความต้องการที่จะ เปลี่ยนแปลงซึ่งจะนำไปสู่การยอมรับนวัตกรรม
5. ช่วยให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการศึกษา
6. ช่วยระดมประชาชนให้สนับสนุนโครงการพัฒนา
7. ช่วยให้ความหวังว่าจะมีชีวิตที่ดีขึ้นแก่ประชาชน

สื่อมวลชนกับการพัฒนา

เนื่องจากสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ กิจกรรมด้านการสื่อสาร เป็นกิจกรรมที่มีความสลับซับซ้อน และเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก (5 : 128) การสื่อสารในสังคมจึงต้องอาศัยสื่อมวลชนทำหน้าที่ เผยแพร่ข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งเป็นคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในเวลาเดียวกัน หรือในเวลาใกล้เคียงกัน

Wilbur Schramm (10 : 62-78) กล่าวว่า สื่อมวลชนช่วยในการพัฒนาประเทศ ได้หลายประการจากคุณสมบัติของสื่อมวลชนเอง คือ

1. สื่อมวลชนเป็นเสมือนยามรักษาการณ์มีหน้าที่ในการรายงานเหตุการณ์ เสนอ ข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบ ทำให้ประชาชนมีทัศนวิสัยกว้างขวางขึ้น ได้ทราบสิ่งที่ไม่เคยทราบ ทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งที่ไม่เคยพบเห็นได้ นับเป็นการพัฒนาคุณลักษณะในการเข้าใจผู้อื่น (empathy) ทำให้คนมีความรู้สึกอยากมีส่วนร่วมในสังคม และยังช่วยเชื่อมโยงสังคม ประเพณี เข้ากับสังคมที่เจริญแล้วซึ่งเป็นสังคมที่มีการวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงอันเป็นสิ่ง สำคัญ ต่อการพัฒนาประเทศ เพราะทำให้คนในสังคมมีการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกันได้ อีกประการหนึ่ง สื่อมวลชนสามารถสร้างความสนใจแก่ประชาชนในเรื่องใด เรื่องหนึ่งจากสิ่งที่สื่อมวลชนรายงาน ทำให้สามารถปลูกฝังความคิดในการพัฒนาประเทศด้านเดียวกันได้ สื่อมวลชนยังสามารถเพิ่มความ ทะเยอทะยานของประชาชนให้ปรารถนาชีวิตที่ดีขึ้นและกระตุ้นให้ประชาชนเต็มใจที่จะทำงานอันเป็น การพัฒนาสังคมและ เศรษฐกิจของประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น ข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อมวลชน เหล่านี้จึงสามารถสร้างบรรยากาศสำหรับการพัฒนาแก่ประชาชนในประเทศกำลังพัฒนาด้วย

2. ข่าวสารที่สื่อมวลชนเสนอจะเป็นการป้อนข้อมูลให้แก่บุคคลต่าง ๆ เพื่อช่วยในการ ตัดสินใจและช่วยในการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือค่านิยมที่ฝังแน่นของบุคคลในทางอ้อม อีกทั้ง ยังช่วยย้ำทัศนคติที่มีอยู่ข้างแล้วให้ฝังแน่นขึ้นให้สอดคล้องกับการพัฒนา นอกจากนั้นสื่อมวลชนยังสามารถให้สถานภาพแก่บุคคลด้วย การที่สื่อมวลชนให้ความสนใจแก่ เรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือบุคคลใด บุคคลหนึ่งก็ เท่ากับช่วย เสริมสร้างสถานภาพขึ้นมา ดังนั้นการที่สื่อมวลชนให้ข่าวสาร เกี่ยวกับการ พัฒนาประเทศก็ เป็นการให้สถานภาพแก่การพัฒนานั้น ๆ อันจะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจ เข้าร่วมในการพัฒนาด้วย อีกประการหนึ่งสื่อมวลชนยังสามารถช่วยขยายการสนทนาเกี่ยวกับ นโยบายของรัฐบาลให้กว้างขวางขึ้น การถกเถียงกันถึงนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจและปฏิบัติตามนโยบายนั้น ๆ ได้ สื่อมวลชนยังช่วยวางปทัสสถาน ของสังคม ทำให้คนในสังคมมีความประพฤติอยู่ร่วมกันในปทัสสถานของสังคม สื่อมวลชนช่วยสร้าง ความเป็นชาติ ทำให้บุคคลในสังคมมีรสนิยม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความ เชื่อความต้องการ ในทิศทางเดียวกันซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา

3. สื่อมวลชนเป็นเสมือนครูที่สอนทักษะความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน นับเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการพัฒนา เพราะการพัฒนาจะดำเนินไปได้ก็ต่อ เมื่อประชาชนมีความรู้และทักษะในการ

ปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งสถานศึกษาในประเทศไทยกำลังพัฒนาทั้งหลายก็มักจะมีอยู่จำกัด จึงต้องอาศัย สื่อมวลชนให้ช่วยในการ เผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้ทั่วถึง

Harold D. Lasswell (11 : 37-51) กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของสื่อมวลชนในการมีบทบาทพัฒนาประเทศ 3 ประการ คือ

1. คุุแลสอดส่องสิ่งแวดล้อม (surveillance) ได้แก่การแสวงหาและเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสังคม
2. ประสานสังคม (correlation) ได้แก่การเสนอความคิดเห็นโดยการวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม จูงใจให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติ
3. ถ่ายทอดวัฒนธรรม (cultural transmission) ได้แก่การให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยมและปทัสถานของสังคมแก่สมาชิกในสังคม เพื่อเป็นการสืบทอดวิทยาการและวัฒนธรรมของสังคม

* บารุง สุขพรรณ (12 : 16-23) กล่าวว่า สื่อมวลชนมีบทบาทช่วยการพัฒนาสังคม ได้ 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาทางการเมือง สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ส่งข่าวสารจากรัฐบาลไปยังประชาชน และในทางอ้อมเดียวกันก็รับความคิดเห็นจากประชาชนเสนอขึ้นไปยังรัฐบาล ทำให้สามารถทราบความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ทำให้สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันได้อย่างมาก
2. การพัฒนาทางการศึกษา สื่อมวลชนมีหน้าที่เสริมสร้างความรู้และยกระดับการศึกษาของประชาชนในสังคมให้สูงขึ้น เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้ตามควรแก่สภาพ
3. การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สื่อมวลชนจะให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ ๆ ตลอดจนกลุ่มทางของอาชีพต่าง ๆ ทำให้คนสามารถปรับตัวเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
4. การพัฒนาด้านสังคม สื่อมวลชนจะช่วยสื่อความหมายให้บุคคลในสังคมประสานสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ ระหว่างประชาชนในชนบทกับประชาชนในเมืองให้เข้าใจถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ความขัดแย้งและความตึงเครียดในทางจิตใจและทางสังคมลดน้อยลง อีกทั้งยังสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับปัจจุบันขึ้นด้วย

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์

*

สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่เก่าแก่ที่สุดในด้านการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสาร และความคิด (13 : 2) มีบทบาทที่สำคัญในสังคม ทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ฯลฯ ไม่ว่าจะศึกษาจากสื่อสิ่งพิมพ์ของประเทศใดหรือระบอบการปกครองใด ทั้งนี้ เนื่องจากความมีลักษณะพิเศษของสื่อสิ่งพิมพ์และการมีอิทธิพลที่แตกต่างไปจากสื่อมวลชนประเภทอื่น ดังนี้ (14 : 260)

1. สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นสื่อที่มีความคงทนถาวร จะหยิบอ่าน เมื่อไรก็ได้ตามความสะดวก ไม่จำเพาะเจาะจงในเรื่องเวลาและสถานที่

2. ให้รายละเอียดของบทความ ข่าว สารคดี หรือสารอื่นใดได้มากกว่าและสามารถโน้มน้าวชักจูงใจคนให้มีความ เห็นคล้อยตามได้มากกว่าด้วย

3. เก็บเป็นหลักฐานได้ยืนยงได้ ใช้ตรวจสอบข้อเท็จจริงได้

4. เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้แสดงความคิดเห็นได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น สนับสนุนให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ทำให้ผู้รับหรือผู้อ่านมีความนิยมมากกว่า

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาการเมือง

สื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์นับได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่ถูกใช้ เป็น เครื่องมือทางการเมืองตลอดมา และในทางตรงกันข้ามสภาวะทางการเมืองก็ เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์เช่นกัน ดังนั้น รูปแบบของสิ่งพิมพ์จะมีลักษณะ เช่นใดย่อมขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของประเทศนั้น ถ้าศึกษากันในปัจจุบัน เราอาจแบ่งระบอบการปกครองอย่างกว้าง ๆ ได้ 2 ประเภท คือ (14 : 260-262)

1. ระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นกิจการของรัฐ รัฐจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เป็น เครื่องมือหรือกระบอกเสียง เพื่อการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนมีความยึดมั่นศรัทธาในลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองในลักษณะการให้ความสนับสนุนผู้นำพรรค นโยบายและการดำเนินงานของพรรค นอกจากนั้นจะใช้สื่อสิ่งพิมพ์โจมตีและชี้ให้เห็นข้อบกพร่องของระบบทุนนิยม

2. ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย สื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ได้ เป็นสื่อกลางในการสื่อสารและมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ ดังนี้

2.1 เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยเป็นผู้ติดตามเหตุการณ์ เสนอข่าวสาร ทิศนะทางการเมือง เพื่อให้ข้อมูลในการตัดสินใจอย่างเพียงพอเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลหรือนักการเมือง ในขณะที่เดียวกันประชาชนก็เสนอความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการเมืองไปสู่รัฐบาลโดยผ่านทางหนังสือพิมพ์

2.2 บทบาทในการตรวจตราการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ไม่เพียงแต่เสนอข่าวสารทางการเมืองเท่านั้น แต่ต้องคอยสอดส่องติดตามตรวจตราพฤติกรรมของรัฐบาลและนักการเมืองให้กระทำหน้าที่อย่างสุจริตตามนโยบายที่วางไว้ ประเทศต่าง ๆ ในปัจจุบันต่างยอมรับความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของมติมหาชน เสียงของหนังสือพิมพ์มีส่วนในการปกครองและ เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ประเทศเจริญก้าวหน้า ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติตนเองของเจ้าหน้าที่รัฐบาลที่รับทราบเรื่องต่าง ๆ จากข่าวที่เกี่ยวข้องกับตน แล้วแก้ไขงานส่วนที่บกพร่อง รวมทั้งยอมรับความคิดเห็นใหม่ ๆ จากหนังสือพิมพ์

2.3 บทบาทในการให้ความรู้ทางการเมือง การให้ความรู้ทางการเมืองของหนังสือพิมพ์นี้ เป็นการให้การศึกษาแก่บุคคลที่ไม่ได้รับความรู้นี้จากโรงเรียน เพื่อที่จะกระตุ้นบุคคลเหล่านั้นให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตนเองให้เข้ากับกฎระเบียบ และวิธีการใหม่ ๆ ละทิ้งจารีตแบบเก่าที่ขัดต่อการพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อการเรียนรู้ถึงลัทธิและหน้าที่ของเขาในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนา เศรษฐกิจ

สิ่งพิมพ์ช่วยได้มากในการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะทำให้ผู้มีบทบาททางด้าน เศรษฐกิจ หรือผู้สนใจมีหูตากว้างขวางขึ้น ได้รู้เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับสภาพฐานะของประชากรในแต่ละประเทศ ทำให้รู้สภาพเศรษฐกิจของแต่ละแห่ง รวมทั้งได้รู้ฐานะทางการเงินด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นผลดีต่อการค้าที่เราจะติดต่อ และช่วยให้สามารถพิจารณาวางแผนการค้าเน้นการทางธุรกิจ ได้ดียิ่งขึ้น (14 : 262) นอกจากนี้ สิ่งพิมพ์ยังเป็นแหล่งให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตใหม่ ๆ

ราคาสินค้า หุ่นของตลาดการค้า ตลอดจนช่องทางของอาชีพต่าง ๆ ทำให้คุณสามารถปรับตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ (15 : 21)

ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มักจะเสนอข่าว 4 ประการ คือ (14 : 264)

1. การผลิต (production) เช่น บริษัทใดมีการผลิตสินค้าอะไรเพิ่มขึ้น มีการผลิตสินค้าใหม่อะไร หรือมีการสร้างอะไรใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรม เป็นต้น
2. การบริโภค (consumption) เช่น ราคาเครื่องอุปโภคบริโภคในท้องตลาดประจำวัน สัปดาห์ สินค้าอะไรที่ผลิตขึ้นมาแล้วล้นตลาด สินค้าอะไรตลาดกำลังต้องการ เป็นต้น
3. การแลกเปลี่ยน (exchange) หมายถึงสภาพการซื้อขาย เช่น การซื้อสินค้าอะไรจากต่างประเทศ และเราจะขายสินค้าอะไรให้ต่างประเทศ การเปลี่ยนแปลงของเงินตรา การซื้อขายหุ้น เป็นต้น
4. การแจกจ่าย (distribution) เมื่อผลิตสินค้าต่าง ๆ แล้ว เราก็ทำการแลกเปลี่ยนหรือขายผลผลิตของเราให้แก่คนอื่น การผลิตของเรานั้นอาจจะผลิตด้วยแรงงาน หรือธรรมชาติ หรือผลิตด้วยเครื่องมือที่ประดิษฐ์ขึ้น

อาจสรุปได้ว่าในเรื่อง เศรษฐกิจนั้น สิ่งสิ่งพิมพ์มีบทบาทในการเสนอข่าวสารความเคลื่อนไหวในวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม ช่วยให้คุณเราสามารถหาทางเลือกในการประกอบอาชีพ เพื่อยกสถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว นอกจากนั้นยังได้เสนอปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในด้านต่าง ๆ ให้รัฐบาลและผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ เพื่อจะได้ดำเนินการแก้ไขต่อไป (14 : 264)

บทบาทของสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาการศึกษา

หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับสังคมทุก ๆ ด้าน เพราะหน้าที่ของหนังสือพิมพ์คือให้แสงสว่าง ให้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางทวีปัญญา ช่วยการศึกษาและปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีแก่ประชาชนจึงเปรียบประหนึ่งสถานศึกษาของผู้ใหญ่และเด็กรวมกัน (16 : 115-116)

หนังสือพิมพ์ได้ช่วยส่งเสริมการศึกษาทั้งแบบเป็นทางการและแบบไม่เป็นทางการ หนังสือพิมพ์ให้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในด้าน การเรียนการสอน สามารถใช้ได้ครบทุกวิชา ผู้สอนมีหน้าที่แนะนำให้รู้จักวิธีวิเคราะห์ และควรรู้จักนักเรียนอ่านเป็นประจำ (17 : 14)

ในด้านบทบาทหนังสือพิมพ์ต่อการศึกษาี้ หากจะพิจารณาถึงผลที่ผู้อ่านได้รับแล้ว หนังสือพิมพ์ให้คุณค่าทางการศึกษาดังนี้ (18 : 114)

1. ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้กว้างขวางขึ้น ข่าวดูและสารคดีบางเรื่องอาจช่วยเสริมสร้าง และเพิ่มพูนความรู้ในวิชาที่เรียนให้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียน เป็นคนที่ทันต่อ เหตุการณ์และสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ความ เป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน ได้อย่างดีอีกด้วย
2. ช่วยปลูกฝังนิสัยให้เป็นคนรักการอ่าน มีความกระตือรือร้นที่จะค้นคว้าหาความรู้ เพิ่มเติมอยู่เสมอ
3. ช่วยให้ผู้อ่านมีความคิดวิจาร์ณืเนื้อหา และเรื่องราวต่าง ๆ จากการอ่านและก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง
4. ทำให้ทราบความเคลื่อนไหว และการค้นคิดสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และให้ความรู้รอบตัว
5. ข่าวดูการเมือง การปกครอง ทำให้ผู้อ่านรู้นโยบาย การปกครองประเทศ ประพฤติตนได้อย่างถูกต้องและรู้หน้าที่พลเมือง
6. ทำให้ทราบความเป็นไปของประเทศต่าง ๆ ในโลก ทราบความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ จึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต่างประเทศ
7. ข่าวดูอาชญากรรม เป็นตัวอย่างในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติ มีประโยชน์ ด้านการศึกษาพฤติกรรมของคนในสังคมทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา
8. ให้ความรู้ทางสุขศึกษา การรักษานามัย และการป้องกันโรค
9. ข่าวดูเกี่ยวกับศาสนา อารยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้มีความรู้ทาง สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นรายละเอียดปลีกย่อยนอกจากในตำราเรียน
10. ใจเก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ นำไปเก็บ เป็นหลักฐานอ้างอิงได้
11. ใจวิเคราะห์เหตุการณ์ในขณะนั้น
12. นำมา เป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนในห้องเรียนได้โดยตรง เช่น

ก. ฝึกทักษะในการอ่าน การย่อความ ศึกษาแบบอย่างของการเรียนลักษณะต่างๆ
ฝึกทักษะการพูดหลังการอ่านหนังสือพิมพ์

ข. ให้นำเข้าสู่บทเรียน ประกอบเนื้อหาบางตอน ฯลฯ

บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาสังคม

สิ่งที่เป็นปัญหาของประเทศที่กำลังพัฒนาในขณะที่ประเทศกำลังอยู่ในกระบวนการของการพัฒนาก็คือ เมื่อมีการพัฒนาทางด้านวัตถุ และมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในประเทศ สิ่งที่จะติดตามมาจากผลของการพัฒนาด้านวัตถุและเทคโนโลยีก็คือ สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนเล็ก ๆ กลายมาเป็นเมือง เมืองเล็กเปลี่ยนสภาพมาเป็นเมืองใหญ่ ฯลฯ สภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมติดตามมา เช่น ปัญหาเยาวชน ปัญหาแรงงาน เป็นต้น ดังนั้น การที่จะให้ประชาชนในสังคมสามารถปรับตัวได้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ จึงต้องอาศัยการสื่อสารโดยเฉพาะสื่อมวลชน เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสารไปถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็วและแพร่หลาย (19 : 93)

สื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่อมวลชนมีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม ดังนี้ (5 : 147-149)

1. การให้ข่าวสารแก่ประชาชนในลักษณะที่สร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนา กระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจต่อการพัฒนา ได้รู้ได้เห็นสิ่งต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้หูตากว้างขวางขึ้น สามารถเปรียบเทียบตัวเอง และสังคมของตัวเองกับสังคมอื่นและคนในสังคมอื่นได้
2. การชักจูงใจให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีชีวิตของตน และเข้าร่วมในโครงการพัฒนาอย่างจริงจัง ด้วยการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนโครงการพัฒนาของรัฐบาล และชี้แนะการตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมโดยรวมจะได้รับจากการพัฒนา
3. การให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการปรับตัวของประชาชนให้เข้ากับการพัฒนาสังคมได้ โดยให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งใน เรื่องการอ่านออกเขียนได้ การปรับปรุงการกินอยู่ และการประกอบอาชีพ

ในสังคมที่มีความเจริญทางด้าน เศรษฐกิจและสังคม สื่อสิ่งพิมพ์ก็จะ เข้าไปมีบทบาทต่อ ชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นทุกวัน ดังนี้ (14 : 265-268)

1. เป็นแหล่งที่ให้ทั้งสาระข่าวสารเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต การตัดสินใจและ การคาดหวังต่อชีวิต ในขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง
2. เพื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถ ทรัพยากร ทัศนคติ รวมทั้งวัฒนธรรมและ ประเพณี ซึ่งกันและกัน
3. เป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพแก่ประชาชน สร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดี รวมทั้ง เปลี่ยนแปลงทัศนคติและค่า นิยมที่ไม่ต้องการ เพื่อพัฒนาสภาพชีวิตและสังคมของประชาชนให้ดียิ่งขึ้น
4. ช่วยยกระดับความคิดเห็น และรสนิยมของประชาชนโดยทั่วไปให้สูงขึ้น โดยอาศัย การเข้าไปใกล้ชิดสนิทสนม เป็นกันเองกับประชาชน รู้ถึงความต้องการของประชาชนและใช้วิธี เสนอความคิดเห็น ความรู้ที่จะส่งเสริมรสนิยมอันดีของประชาชนในรูปที่มีคุณค่าสมควรกับการ เป็น ข้าราชการ และมีประโยชน์ต่อประชาชน
5. การสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับสมัยปัจจุบันขึ้นในมวลชนประชากร เช่น ค่านิยมแห่งความยุติธรรมทางสังคม และค่านิยมแห่งความรับผิดชอบและวินัยทางสังคม ค่านิยม ทั้งสองชนิดจะช่วยทำให้สังคมมีความสงบสุข มีความขัดแย้งและสับสนน้อยลง (12 : 22)

* บทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์ในการพัฒนาการเกษตร

การพัฒนาการเกษตรมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้น จึงต้อง อาศัยการสื่อสารเป็นส่วน เชื่อมระหว่างแหล่งวิชาการหรือระบบวิจัยกับระบบผู้ใช้ เทคโนโลยีหรือ เกษตรกร ได้มีความ เข้าใจกัน เพื่อสนับสนุนความสำเร็จของการพัฒนาการเกษตรโดยเฉพาะ สื่อมวลชนหรือสื่อสิ่งพิมพ์ จะมีบทบาทช่วยการพัฒนาการเกษตรได้ดังนี้ (20 : 462-464)

1. เพื่อยกระดับความรู้ความ เข้าใจของเกษตรกร โดยการแนะนำวิชาการและ เทคโนโลยีด้านการเกษตรใหม่ๆ ที่เหมาะสมให้เกษตรกรได้รับรู้
2. เพื่อให้ข่าวสารการเคลื่อนไหว ทางด้านการเกษตร โดยจะรายงานความ ก้าวหน้าหรือความ เปลี่ยนแปลงทางด้านวิชาการและการตลาดให้เกษตรกร ได้รับทราบอันจะเป็น

ประโยชน์ต่อการติดตามวิทยาการสมัยใหม่ และการค้าผลผลิตด้านการเกษตรของเกษตรกร

3. เพื่อแนะนำส่งเสริมการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร เป็นการแนะนำส่งเสริมวิทยาการสมัยใหม่

4. เพื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรมีความสามารถในการผลิตโดยการนำศักยภาพที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้เพื่อการพัฒนาการผลิต เป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรมองเห็นบทบาทและความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัว เกษตรกรที่สมควรนำมาใช้ เพื่อเกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมในด้านการผลิต

5. เพื่อเป็นการให้ข้อมูลแก่เกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้าใจสู่ภาวะการณ์ต่าง ๆ โดยรู้จักปัญหาความต้องการแท้จริงอันจะเป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตได้ผลตรงตามความต้องการ เป็นลักษณะของการรายงานข้อมูลต่าง ๆ ทางด้านการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรได้รับข้อมูลหรือเรื่องราวเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

6. เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และข่าวสารต่าง ๆ ทั้งในท้องถิ่นและต่างท้องถิ่นนั้น โดยการทำให้เกษตรกรได้รับรู้เรื่องราวหรือวิทยาการที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในสภาพสังคมที่ไม่แตกต่างกันมากนัก

7. เพื่อจัดสร้างบรรยากาศให้เกษตรกรมีโอกาสในการพัฒนาปัญหาหรือความรู้ความสามารถ โดยรู้จักปฏิบัติตนให้มีค่าทางเศรษฐกิจและสังคม มีวิธีการทำงานศิลปะปฏิบัติตนในการครองชีพและการสังคม

8. เพื่อช่วยย้ําให้การดำรงชีพของเกษตรกรเป็นไปตามมาตรฐาน โดยการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และยกระดับมาตรฐานการดำรงชีพ

9. เพื่อช่วยย้ําสมาชิกในครอบครัว เกษตรกรมีความรู้เรื่องทางการเกษตรกว้างขวางขึ้น

10. เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในความเป็นอยู่การประกอบอาชีพทางการเกษตรและการพึ่งตนเอง ตลอดจนสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรด้วย

11. เพื่อช่วยย้ําการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการสื่อสารจะช่วยให้เกษตรกรได้รับความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิเคราะห์ผู้รับสาร

ผู้รับสาร (Receiver) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของกระบวนการสื่อสาร ถ้าผู้ส่งสารหรือแหล่งข่าวสารไม่สามารถส่งข่าวสารไปถึงผู้รับสารแล้ว ก็เปรียบเสมือนว่าผู้ส่งสารพูด (หรือเขียน) กับตนเองนั่นเอง (21 : 154) การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ส่งสารส่งสารออกไปแล้วมีผู้รับสาร กล่าวคือ เมื่อมีผู้เขียนก็ต้องมีผู้อ่าน เมื่อมีผู้พูดก็ต้องมีผู้ฟัง ในการส่งสารออกไปนั้น ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงผู้รับสารอยู่เสมอ เพราะผู้รับสารจะเป็นตัวกำหนดความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการสื่อสาร หากผู้รับสารเข้าใจสารของผู้ส่งสาร การสื่อสารก็ประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามหากผู้รับสารไม่เข้าใจสารของผู้ส่งสารการสื่อสารก็ล้มเหลว ดังนั้น ผู้ส่งสารจะต้องทำการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องเตรียมตัว เตรียมสาร เตรียมสื่อให้เหมาะสมกับผู้รับสารของตน เพื่อให้สารเป็นที่เข้าใจของผู้รับสาร ซึ่งการจะทำได้ ผู้ส่งสารจะต้องสามารถวิเคราะห์ผู้รับสารของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ (5 : 105)

1. เพื่อทราบว่าใครเป็นผู้รับสารเป้าหมายของเรา ผู้รับสารเหล่านี้มีลักษณะอย่างไร มีความต้องการอย่างไร มีความสนใจอะไร มีความรู้ขนาดไหน มีทัศนคติและค่านิยมอย่างไร จะตีความหมายของสารอย่างไร จะมีพฤติกรรมตอบสนองต่อสารอย่างไร

2. เมื่อเราทราบว่าผู้รับสารเป้าหมายของเราเป็นใครแล้ว เราจะได้วางแผนล่วงหน้าเพื่อเตรียมปรับการสื่อสารของเราให้เหมาะสมกับผู้รับสารเป้าหมายนั้น ๆ

ดังนั้น การวิเคราะห์ผู้รับสารจึงเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับสาร เพื่อการวางแผนในการสร้างสารให้เหมาะสมและรู้วิธีการที่จะส่งสารนั้นไปยังผู้รับสาร การรู้วิธีก็คือ ต้องรู้ความต้องการของผู้รับสาร และปรับสารและวิธีการส่งให้ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร จำนวนของผู้รับสารอาจจะมีตั้งแต่คนเดียว 2-3 คน กลุ่มย่อยจนกระทั่งใหญ่ จำนวนร้อย จำนวนพัน จำนวนหมื่น หรือแม้กระทั่งเป็นจำนวนหลาย ๆ ล้าน เช่น การสื่อสารมวลชนในกรณีที่ผู้รับสารมีเป็นจำนวนมาก วิธีวิเคราะห์ลักษณะผู้รับสารที่ดีที่สุดคือ การศึกษาลักษณะทางประชากร เช่น จำแนกตาม อายุ เพศ สถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ การศึกษา และศาสนา เป็นต้น (22 : 56)

ลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร มีดังนี้

1. อายุ

อายุ เป็นลักษณะประการหนึ่งที่ใช้วิเคราะห์ผู้รับสาร รายงานจากการวิจัยพบว่า คนเราเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น โอกาสที่จะ เปลี่ยนใจ หรือถูกโน้มน้าวให้ เปลี่ยนใจจะน้อยลง นอกจากนั้น อายุยังเป็นสิ่งกำหนดความแตกต่างกันในเรื่องความคิดและพฤติกรรม กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว คนหนุ่มสาวมักจะมีความคิด เสรีนิยม ยึดถืออุดมการณ์ และมองโลกในแง่ดีว่าคนสูง อายุ ผู้ที่มีอายุมากมัก เป็นคนที่ยึดถือการปฏิบัติ มีความรอบคอบสุขุมระมัดระวังมากกว่าคนหนุ่มสาว เหตุที่เป็น เช่นนี้ เพราะคนที่มีอายุผ่านประสบการณ์มาก ผ่านความยากลำบาก และความผิดหวังในชีวิตมาแล้ว เพราะฉะนั้นการดำเนินชีวิตปัจจุบันควรมีอัตราความเสี่ยงน้อยที่สุดหรือไม่เลย (22 : 56)

นอกจากนั้นกลุ่มคนที่อายุต่างกันลักษณะการใช้สื่อมวลชนก็แตกต่างกัน คนที่มีอายุ มากมักจะใช้สื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข่าวสารหนัก ๆ มากกว่าเพื่อความบันเทิง แต่คนที่มีอายุน้อย มักจะสนใจเรื่องตลก ข่าวกีฬา หรือดนตรีสมัยใหม่ เป็นต้น (5 : 108)

2. เพศ

การวิจัยทางจิตวิทยาหลายอันได้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันมากในเรื่องความคิด ค่านิยม และทัศนคติ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและ กิจกรรมของคนสอง เพศไว้ต่างกัน ผู้หญิงจึงมักจะเป็นคนที่มีจิตใจอ่อนไหว หรือเจ้าอารมณ์ นอกจากนั้นรายงานจากการวิจัยพบว่า ผู้หญิงมักถูกชักจูงใจได้ง่ายกว่าผู้ชาย ผู้ชายใช้เหตุผลและ จดจำข่าวได้มากกว่าผู้หญิง ผู้หญิง เป็น เพศที่ยังถึงจิตใจของคนได้ดีกว่าผู้ชาย ผู้ชายมีความ สามารถในการคาดคะเนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้แม่นยำมากกว่าผู้หญิง และผู้หญิงมักจะโทษ ตัวเองเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ในขณะที่ผู้ชายมักจะโทษคนอื่นหรืออุปสรรคอื่น ๆ แต่ไม่โทษตัวเอง (5 : 108-109)

3. สถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจ

สถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจ หมายความว่า อาชีพ รายได้ เชื้อชาติ และ ชาติพันธุ์ตลอดจนภูมิหลังของครอบครัว การวิจัยทางจิตศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นว่าสถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจของผู้รับสารมีอิทธิพลอย่างมากต่อปฏิกิริยาของผู้รับสารที่มีต่อผู้ส่งสารและสาร สถานะ ทางสังคมและ เศรษฐกิจทำให้คนมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน มีประสบการณ์ทัศนคติ ค่านิยม และ เป้าหมาย

ที่ต่างกัน คนที่มีพื้นฐานทางครอบครัวต่างกันอย่าง่อมมีค่านิยมความคิด ความเชื่อ ตลอดจนพฤติกรรมที่ต่างกัน คนที่มีอาชีพต่างกันอย่าง่อมมองโลก มีแนวความคิด อุดมการณ์ มีค่านิยมต่อสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน เช่น คนที่รับราชการมักคำนึงถึงเรื่องยศถาบรรดาศักดิ์ และคนทำงานเอกชนมักจะคำนึงถึงรายได้

นอกจากครอบครัวและอาชีพแล้ว รายได้ตลอดจนเชื้อชาติก็มีบทบาทสำคัญต่อผู้รับสารด้วย รายได้ของคนย่อมเป็นเครื่องกำหนดความต้องการของคนตลอดจนกำหนดความคิดของคนเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น คนมีฐานะดีมักจะใช้สื่อมวลชนมาก และคนต่างเชื้อชาติกันย่อมมีวัฒนธรรมย่อยของแต่ละเชื้อชาติที่คอยกำกับค่านิยม ทศนคติ ความคิดและพฤติกรรมของคนในเชื้อชาติแตกต่างกัน เช่น คนจีนมีความคิดว่ามีลูกชายดีกว่าลูกสาว เป็นต้น (5 : 109-111)

4. การศึกษา

คนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ต่างกัน ในยุคสมัยที่ต่างกัน ในระบบการศึกษาที่ต่างกัน ในสาขาวิชาที่ต่างกัน ย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์ และความต้องการที่แตกต่างกันไป คนที่มีการศึกษาสูง หรือความรู้ดี จะได้เปรียบอย่างมากเพราะคนเหล่านี้มีความรู้กว้างขวางหลายเรื่อง มีความเข้าใจสารได้ดี แต่มักเป็นคนไม่ค่อยเชื่ออะไรง่าย ๆ โดยทั่วไปคนที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อมวลชนมากกว่าคนที่มีการศึกษาดำ และคนที่มีการศึกษาสูงมักจะใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ แต่ในขณะที่คนที่มีการศึกษาดำมักจะใช้สื่อประเภท วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ ฯลฯ

ข้อควรคำนึงในการวิเคราะห์การศึกษาของผู้รับสาร คือจะต้องไม่ยึดถือเฉพาะพื้นฐานการศึกษาที่ได้จากสถาบันการศึกษาของผู้รับสารเท่านั้น เพราะการแสวงหาความรู้นั้นสามารถกระทำได้ด้วยตนเองตลอดชีวิตจากแหล่งอื่น ๆ เช่น จากสื่อมวลชน จากตำรับตำราต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้นการขาดโอกาสในการใช้ความรู้ก็เป็นสิ่งที่สามารถทำให้ความรู้ ความสามารถของคนลดลงได้ เช่น การวิเคราะห์ผู้รับสารที่เป็นชาวชนบท ซึ่งไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือต่อหลังจากที่ออกจากโรงเรียน ก็อาจจะลืมการอ่านการเขียนไปแล้ว เป็นต้น (5 : 111-112)

5. ศาสนา

การนับถือศาสนาเป็นลักษณะอีกประการหนึ่งของผู้รับสารที่มีอิทธิพลต่อตัวผู้รับเอกสารทั้งในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม ศาสนาได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคนและกิจกรรมในชีวิตของคนตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย กล่าวกันว่าศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของคน ทั้งใน

ด้านความเชื่อทางศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อทางเศรษฐกิจ และความเชื่อทางการเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่าคนที่นับถือศาสนาต่างกันจะมีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป (5 : 112-113)

วิธีการในการวิเคราะห์ผู้รับสาร เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับสารดังกล่าว อาจทำได้โดยอาศัยประสบการณ์ การสังเกต และความคุ้นเคยของผู้ส่งสารตลอดจนอาศัยหลักการและทฤษฎีทางจิตวิทยาและสังคมศาสตร์ที่อธิบายถึงลักษณะหรือธรรมชาติของคนโดยทั่ว ๆ ไป นอกจากนั้นก็ทำได้โดยการสำรวจผู้รับสารโดยตรง

การประเมินผู้รับสาร

การประเมินผู้รับข่าวสาร เป็นวิธีวิเคราะห์หรือวัดผู้รับข่าวสารอีกแบบหนึ่ง แต่เป็นการวิเคราะห์ หลังจากที่ได้ออกข่าวสารไปแล้ว เป็นความพยายามของสื่อมวลชน เพื่อจะเรียนรู้เกี่ยวกับผู้รับสารให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่น จำนวน ลักษณะ และความสนใจ เป็นต้น ข้อมูลที่ได้มาจากการประเมินจะเป็นประโยชน์ต่อสื่อมวลชนทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะช่วยให้สื่อสารที่จะให้บริการ เนื้อหา หรือรายการแก่ผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในอนาคต

การประเมินผู้รับสารนั้นอาจดูได้ในหลายลักษณะ เช่น ดูการเปิดรับสื่อการใช้เวลากับสื่อชนิดต่าง ๆ ความสนใจ ลักษณะข่าวสารหรือลักษณะรายการที่ชื่นชอบ เป็นต้น การประเมินผู้รับสารนั้น อาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (23 : 73-74)

1. การวิเคราะห์ส่วนประกอบผู้รับสาร (Audience Composition) เป็นการศึกษาดังประเภทและจำนวนของผู้รับสื่อ เป็นการประเมินรูปแบบของความสนใจ การศึกษาวิธีนี้จะให้ข้อมูลหลายอย่าง เช่น แนวโน้มการโยกย้ายการเปิดรับจากสื่อชนิดหนึ่งไปสู่อีกชนิดหนึ่ง ประเภทของผู้รับสารของสื่ออย่างหนึ่งในเวลาต่างกันโดยแยกเป็นเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา รวมทั้งชนิดของเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่ออย่างหนึ่งในลักษณะหนึ่ง

2. การวิเคราะห์การใช้และการสนองความต้องการของผู้รับ (Gratifications research) จุดมุ่งหมายของวิธีการนี้ก็เพื่อหาเหตุผลเบื้องหลังรูปแบบของการใช้และความสนใจของผู้รับที่มีต่อสื่อต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้ทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมมาประกอบการอธิบายด้วย

3. การศึกษาเฉพาะกรณีเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องเฉพาะสื่อ ซึ่งจะทำได้ข้อมูล รายละเอียดเกี่ยวกับการเรื่องนั้น ๆ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การประเมินรายการและการใช้ เครื่องรับวิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น

การวิเคราะห์และประเมินผู้อ่านหนังสือพิมพ์

หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่มีความสำคัญอย่างมากในการเสนอข่าวและความเคลื่อนไหว ที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมหนังสือพิมพ์จึง เปรียบเสมือนการระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมมีแนวคิด อย่างไรมีพฤติกรรมโดยส่วนรวม เป็นอย่างไร หนังสือพิมพ์ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการ ติดต่อสื่อสารของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน เพราะเป็นแหล่งรวมของข่าวสารด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยครอบคลุมทั้งข่าวภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งแนวความคิดใหม่ บทความสารคดีต่าง ๆ และผลงานวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์

ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์ที่จัดพิมพ์ขึ้นควรได้รับการวิเคราะห์และประเมินรูปแบบ เนื้อหา เพื่อให้ได้ลักษณะของหนังสือพิมพ์ที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้อ่าน และจะต้องมีการวิเคราะห์และประเมินผู้อ่าน ด้วย จึงจะได้หนังสือพิมพ์ที่สอดคล้องกับความต้องการและตรงตามรสนิยมของผู้อ่าน (24 : 110)

ความหมายของผู้อ่าน

ผู้อ่าน คือ ผู้รับสารหรือจุดหมายปลายทางของสาร

ผู้อ่าน หมายถึง ผู้ที่รับข่าวสารจากแหล่งสาร

ผู้อ่าน เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางที่สารส่งถึง อาจเป็นบุคคลธรรมดาที่กำลังดูหรืออ่านข่าวสาร หรือเป็นสมาชิกของกลุ่ม เช่น ผู้อ่านหนังสือพิมพ์

ผู้รับข่าวสารหนังสือพิมพ์ ซึ่งรับข่าวสารด้วยการอ่านเรียกว่า "ผู้อ่าน" (23 : 133)

ประเภทของผู้อ่านหนังสือพิมพ์

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ เป็นผู้รับข่าวสารเฉพาะกลุ่ม ผู้รับข่าวสารประเภทนี้แม้จะอยู่กระจัดกระจาย แต่ประกอบด้วยบุคคลแต่ละคนที่มีความสนใจร่วมกัน เป็นเหตุให้บุคคลเหล่านี้กลายเป็นสมาชิกผู้รับข่าวประเภทเดียวกัน เช่น ผู้อ่านที่อ่านหนังสือพิมพ์ฉบับที่มีข่าวการเมืองมาก แสดงว่า

เป็นผู้ที่สนใจข่าวการเมือง เช่นเดียวกับผู้อ่านคนอื่น ๆ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกัน (24:133)

ความสำคัญของผู้อ่านหนังสือพิมพ์

การมีส่วนร่วมของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ มีความสำคัญต่อการจัดทำหนังสือพิมพ์ดังนี้ (24 : 133)

1. การตรวจสอบหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสถาบันสาธารณะ ย่อมสามารถถูกตรวจสอบโดยผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้หนังสือพิมพ์มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่และบทบาทในการที่จะเป็นปากเสียงแทนประชาชนส่วนรวม โดยผู้อ่านจะเป็นผู้ตรวจสอบหนังสือพิมพ์ทั้งในด้านอุดมการณ์ นโยบาย ข่าว การเสนอข่าว วิชาชีพหนังสือพิมพ์

2. การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นข่าว ผู้อ่านเป็นจำนวนมากต้องการแสดงทรรศนะอันแท้จริงของตนไปยังหนังสือพิมพ์ บางครั้งมีความคิดเห็นสอดคล้องกับหนังสือพิมพ์ บางครั้งความคิดเห็นไม่ตรงกับหนังสือพิมพ์ ซึ่งผู้อ่านจะแสดงทรรศนะของตนออกมาให้ปรากฏทรรศนะของผู้อ่านมีตั้งแต่ระดับปัญหาจนจนถึงผู้ใช้แรงงาน

การแสดงความคิดเห็นของผู้อ่านจะช่วยเสริมให้มีการอภิปรายในประเด็นและมติต่าง ๆ ให้ละเอียดขึ้น เป็นเหตุเป็นผล ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้และเผยแพร่ความรู้ไปยังคนอื่น ๆ รวมทั้งตัวสื่อมวลชนเองด้วย

3. การแสดงความนิยมต่อหนังสือพิมพ์ การที่ผู้อ่านได้เขียนจดหมาย บทความ และโศรศัพท์มายังกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ เป็นส่วนหนึ่งในการแสดงให้เห็นความนิยมที่ผู้อ่านมีต่อหนังสือพิมพ์ฉบับนั้น หนังสือพิมพ์ฉบับที่ได้รับความนิยมจะมียอดการจำหน่ายสูงและผู้อ่านต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เป็นจำนวนมาก

4. การแจ้งเบาะแสสำหรับหาข่าวเพิ่มเติม ผู้อ่านที่ได้ข้อมูลหรือได้เบาะแสดของข่าวซึ่งบางครั้งข่าวนั้นมีความสำคัญมาก ผู้อ่านจะบอกเบาะแสดข่าวที่ตนทราบให้กับหนังสือพิมพ์ จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสอดส่องดูแลความเป็นไปของบ้านเมือง ผู้อ่านจึงเป็นผู้มีส่วนร่วมในการหาข่าวและช่วยเหลือสังคมส่วนรวม

ประโยชน์การวิเคราะห์และประเมินผลผู้อ่านหนังสือพิมพ์

การมีส่วนร่วมของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือพิมพ์ ทำให้ปฏิกริยาของผู้อ่านที่มีต่อหนังสือพิมพ์

โดยผู้จัดทำหนังสือพิมพ์จะได้รับประโยชน์ 2 ประการ คือ (24 : 134)

1. การสร้างแนวลักษณะของหนังสือพิมพ์ การแสดงทรรศนะของผู้อ่านหนังสือพิมพ์จะ ได้ทราบความต้องการของผู้อ่าน โดยหนังสือพิมพ์จะ เลือกแนวความคิดที่เห็นว่าดีถูกต้องและ เหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติ หนังสือพิมพ์จึงสามารถปรับแนวลักษณะของหนังสือพิมพ์ เป็นไปตามความ ต้องการของผู้อ่านอย่างแท้จริง หนังสือพิมพ์ต้องคำนึงถึงธรรมเนียมและความต้องการของผู้อ่าน เป็น เจ็อนไขที่จำ เป็นที่หนังสือพิมพ์ทุกฉบับต้องกระทำอยู่ตลอดเวลา เพราะผู้อ่านคือหัวใจสำคัญของ หนังสือพิมพ์

2. การยกระดับคุณภาพของหนังสือพิมพ์ การมีส่วนร่วมของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ที่นำ แนวคิดและทรรศนะของผู้อ่าน ทำให้เกิดความรู้ระหว่างผู้อ่านด้วยกัน และคนทำหนังสือพิมพ์ที่จะ ยกกระดับคุณภาพของหนังสือพิมพ์ทั้งด้านเนื้อหาสาระ และรูปแบบ ทั้งนี้ เนื่องจากหนังสือพิมพ์ต้องมี การตรวจสอบซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้อ่านและผู้ผลิต ซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรรศนะ ความคิด เห็น ความเข้าใจ ปรับไปสู่แนวทางที่ดีขึ้น โดยหนังสือพิมพ์นำเอาข้อ เสนอแนะข้อแนะนำ ที่ตีมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อยกระดับคุณภาพของหนังสือพิมพ์และยกระดับผู้อ่านได้ด้วย

การใช้หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อ เฉพาะกิจสำหรับการพัฒนาชนบท

โดยปกติหนังสือพิมพ์ เป็นสื่อมวลชนที่ดำเนินการในรูปแบบของธุรกิจเอกชน ดังนั้นนอกจาก วัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับการรับใช้สังคมแล้ว จึงมีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การอยู่รอดหรือการแสวงหากำไรจากธุรกิจสิ่งพิมพ์นั้น ๆ (25 : 899) จึงเป็นการยากที่จะทำให้ หนังสือพิมพ์ เสนอ เนื้อหาสาระทางด้านการศึกษาหรือ เนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ทางด้านการพัฒนา โดยตรง ประกอบกับกิจการของหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ดำเนินการอยู่ในเมือง เนื้อหาสาระของ หนังสือพิมพ์จึงมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการของคนในเมืองเป็นหลัก ซึ่งคนส่วนใหญ่ในชนบทจะ ได้รับประโยชน์จาก เนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์ เหล่านี้น้อยมาก การที่จะใช้หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ใดให้เป็นประโยชน์ เฉพาะด้านใดด้านหนึ่งนั้น ผู้จัดทำจะต้องมีนโยบายการวางแผนและการดำเนินงานในการใช้สื่อและการ เสนอ เนื้อหาสาระของข่าวสารให้ตรงกับวัตถุประสงค์อย่างแท้จริง

จากการที่หนังสือพิมพ์ เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีคุณลักษณะ เหมาะสมที่จะนำมาใช้ เป็น เครื่องมือ ในการส่งเสริมการเรียนการสอนสำหรับการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน

กล่าวคือหนังสือพิมพ์สามารถให้ข่าวสาร ความรู้ ที่เป็นประโยชน์และส่งเสริมการเรียนรู้ในชั้นเรียนปกติ สามารถนำความรู้ที่ได้นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทำให้เป็นคนทันต่อเหตุการณ์ สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ความเป็นไปของการดำเนินชีวิตในสังคมได้ เป็นอย่างดี นอกจากนั้นหนังสือพิมพ์ยังช่วยส่งเสริมทักษะในการอ่าน การวิพากษ์วิจารณ์ ช่วยปลูกฝังให้เป็นคนที่มีนิสัยรักการอ่านและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เท่ากับ เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพประชากรของประเทศให้มีประสิทธิภาพ อันจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองด้วย

ดังนั้น การส่งเสริมการจัดการให้สื่อมวลชนประเภทสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ เข้าถึงชนบทง่ายขึ้นและสะดวกขึ้น ย่อมจะช่วยกระตุ้นและปลูกฝังนิสัยการอ่านหนังสือให้กับชาวชนบท ซึ่งจะเป็นเครื่องขจัดการลืมหรือไม่รู้หนังสือได้ทางหนึ่ง นอกจากนี้การแพร่กระจายข่าวสารในชนบทที่สามารถทำได้โดยตรง เป็นการช่วยพัฒนาความคิดที่สร้างสรรค์ให้กับสังคมชนบทได้อีกทางหนึ่ง (2 : 36)

รัฐบาลของหลายประเทศตระหนักถึงคุณประโยชน์ของหนังสือพิมพ์ในด้านเหล่านี้และได้ใช้หนังสือพิมพ์เป็นสื่อเฉพาะกิจสำหรับการส่งเสริมการศึกษาออกโรงเรียน และการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ควบคู่กันไป โดยใช้หนังสือพิมพ์เป็นช่องทางในการส่งข่าวสารเพื่อการพัฒนาไปยังประชาชนในส่วนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศในการพัฒนาทางหนึ่ง

หนังสือพิมพ์ชนบทในประเทศต่าง ๆ

สาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ใช้สื่อมวลชนเพื่อการศึกษาและเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างจริงจังหลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาอยู่ภายใต้คอมมิวนิสต์ เมื่อ ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา โดยมีหนังสือพิมพ์ "Peking Jen Min Jih Pao" (People's daily) เป็นแกนหลักในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ มีการจัดตั้งกลุ่มผู้อ่านหนังสือพิมพ์และเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ข่าวหรือเรื่องราวจากหนังสือพิมพ์ ซึ่งถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการศึกษาของประชาชนที่อยู่ตามส่วนต่าง ๆ ทั่วประเทศ (26 : 50)

นอกจากนั้น ยังมีหนังสือพิมพ์เก่าแพง ซึ่งเรียกว่า "ต้าจือเป้า" (Tatzepao) หมายถึง "กระดาษที่มีหนังสือตัวโต ๆ หรือตัวหนา ๆ" ต้าจือเป้ามีลักษณะเป็นกระดาษแผ่นใหญ่ เขียนด้วยหนังสือตัวโตและมักติดไว้ในสถานที่ที่ประชาชนอ่านได้ง่าย ต้าจือเป้าจะถูกเขียนด้วยลายมือ และไม่มีรูปแบบการจัดหน้าที่แน่นอน บางชิ้นมีขนาดใหญ่กินเนื้อที่ของผาผนังห้องหลาย ๆ ห้อง แต่บางชิ้นเป็นเพียงคําขวัญที่เขียนด้วยตัวอักษรไม่กี่ตัว ถึงแม้หนังสือพิมพ์เก่าแพงต้าจือเป้านี้จะเป็นเทคนิคในการสื่อสารแบบง่าย ๆ แต่ก็ เป็นเครื่องมือในการจูงใจมวลชนที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง (13 : 200)

ประเทศโคลัมเบีย

ประเทศโคลัมเบียมีการส่งเสริมระบบการศึกษานอกโรงเรียนในชนบทหลายโครงการ Action Cultural Popular หรือเรียกย่อ ๆ ว่า ACPO เป็นโครงการที่มีการดำเนินงานเป็นอิสระ มิได้ขึ้นต่อรัฐบาล มีเป้าหมายในการส่งเสริมให้กำลังใจและให้การศึกษาแก่ชาวบ้านทั่วทุกแห่งในชนบทของโคลัมเบีย โดยใช้อุปกรณ์ทางการสื่อสารทุกชนิดเป็นสื่อในการสอน

ACPO ได้ผลิตหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ฉบับหนึ่งชื่อ "ชานา" (EL Campesino) พิมพ์สอดสี มีประมาณ 16-20 หน้า เนื้อหาประกอบด้วยข่าวท้องถิ่น ข่าวการศึกษา ข่าวบันเทิง เป็นการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสัมพันธ์กับกิจกรรมภายในครอบครัวและบ้าน มีหน้าแทรกให้สัมพันธ์กับรายการวิทยุเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจ และจดจำได้ดียิ่งขึ้น (27 : 10)

ประเทศไทย

หนังสือพิมพ์ "สารผู้ใหญ่" เป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดทำโดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เดิม เป็นขนาด Board sheet คือขนาดหน้าหนังสือพิมพ์ 2 หน้า พิมพ์ด้านเดียว บรรจุข่าวเกี่ยวกับ เกษตรกรรม เช่น ราคาพืชผล ศัตรูพืช การเพิ่มผลผลิต ฯลฯ สุขภาพอนามัย เช่น เชื้อโรค การป้องกันโรคติดต่อ ฯลฯ การศึกษาในรูปแบบของสารคดี การ์ตูน ตลอดจนการเมือง เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น โดยส่งไปตามที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน และหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วประเทศ (2 : 38)

หนังสือพิมพ์ "ชานาน" เป็นโครงการของมูลนิธิโกมล คีมทอง เป็นหนังสือพิมพ์ขนาด Tabloid (ขนาดครึ่งหนึ่งของหนังสือพิมพ์ใหญ่) หน้า 14 หน้า มีข่าวเกี่ยวกับการเกษตร

ข่าวชนบท มีคอลัมน์จดหมายจากชาวบ้าน บ้านเขาเมืองเรา การบ้านการเมือง ร้องรำทำเพลง เล่าเรียนเขียนอ่าน วัดกับบ้าน เจ็บไข้ได้ป่วย ทำไร่นา และข่าวสารการบ้านการเมือง เป็นต้น จำหน่ายเล่มละ 2 บาท ส่วนหนึ่งขายให้กับ กองการศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งจะนำไปแจกจ่าย ตามหมู่บ้าน และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านอีกทีหนึ่ง (2 : 39)

หนังสือพิมพ์ "ข่าวเกษตร" เป็นหนังสือพิมพ์ที่จัดทำโดย ศูนย์ประชาสัมพันธ์การเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เริ่มพิมพ์ออกเผยแพร่เมื่อ พ.ศ. 2522 โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำ ดังนี้

1. เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร ด้านการพัฒนาการเกษตรในด้านต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป รวมทั้งตอบปัญหาทางด้านการเกษตร
2. เพื่อให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปได้รับทราบข่าวความเคลื่อนไหว และผลงานความก้าวหน้าเกี่ยวกับการเกษตร ข่าวเกี่ยวกับปากท้อง และการประกอบอาชีพทางการเกษตรสมัยใหม่
3. เพื่อให้เกษตรกรที่อยู่บนท้องดินทุรกันดารและห่างไกลได้รับความรู้ทางการเกษตร เพื่อจะนำไปปรับปรุงวิธีการผลิต ผลผลิตทางการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ และได้ผลอย่างทั่วถึงกัน ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย

หนังสือพิมพ์ "ข่าวเกษตร" เป็นหนังสือพิมพ์ลักษณะปิดฝาผนัง หรือหนังสือพิมพ์กำแพง (Wall Newspaper) มีขนาด 20 นิ้ว x 30 1/2 นิ้ว ฉบับละ 1 แผ่น พิมพ์สองด้าน ตัวอักษรที่พิมพ์มีขนาดโตเพื่อให้เห็นได้อย่างชัดเจนเวลาอ่าน มีภาพประกอบเรื่องราวที่ดีพิมพ์ เป็นหนังสือรายปักษ์ ออกเดือนละ 2 ฉบับ จัดพิมพ์ครั้งละ 20,000 ฉบับ ส่งไปปิดประกาศยังห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ที่ทำการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานีวิทยุกระจายเสียง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และส่วนราชการในและนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

เนื้อหาสาระที่ลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ "ข่าวเกษตร" ประกอบด้วยบทความ หรือสารคดีการเกษตร ข่าวราชการ กฎระเบียบ ความเคลื่อนไหวในวงการเกษตร ข่าวเศรษฐกิจ การเกษตร ราคาพืชผลเกษตร ภาวะตลาดเกษตร และข่าวเกษตรต่างประเทศ เป็นต้น

ผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อสิ่งพิมพ์ในชุมชน

Guillermo (28 : 1036-1037) ได้ทำการสำรวจผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ภาษาตากาลอกฉบับหนึ่งของฟิลิปปินส์ที่มียอดจำหน่ายสูงถึง 200,000 ฉบับ โดยส่งแบบสอบถามไปยังสมาชิกของหนังสือพิมพ์ Taliba จำนวน 450 คน พบว่าสองในสามของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba แต่งงานแล้ว มีอายุระหว่าง 25-44 ปี มีการศึกษาระดับโรงเรียนหรือวิทยาลัย อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันมาแล้ว 5-20 ปี บ้านที่อาศัยเป็นบ้านเช่ามีสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ใหญ่มากกว่า 3 คน มีรายได้ต่ำจนถึงรายได้ปานกลางในระดับชั้นผู้ใช้แรงงานจนถึงช่างเทคนิคและทำกิจการเล็ก ๆ เป็นของตนเอง เป็นข้าราชการและเสมียน

เนื้อหาที่ผู้อ่านสนใจมากที่สุดคือคอลัมน์ความคิดเห็น บทบรรณาธิการ ข่าวเกี่ยวกับกิจกรรมของนักเรียนและนักศึกษา การประชุมสภา ส่วนเนื้อหาที่ผู้อ่านไม่สนใจคือเรื่องเพศกับเรื่องอาชญากรรม

ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ Taliba ส่วนมากชอบที่จะให้ Taliba เป็นสื่อกลางที่จะอำนวยความสะดวกในการให้ข่าวสาร ความรู้แก่ชุมชน ในจำนวนผู้อ่าน Taliba นี้ ส่วนใหญ่ซื้ออ่านเอง และยังปรากฏว่าส่วนมากผู้อ่านเหล่านี้จะมีเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์เป็นของตนเองด้วย และบางคนยังบอกรับเป็นสมาชิกของหนังสือพิมพ์และนิตยสารฉบับอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นเจ้าของสื่อกับระดับการศึกษาด้วย และผู้ที่มีการศึกษาสูงจะบอกรับเป็นสมาชิกสิ่งพิมพ์

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เดิม) (29 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยติดตามผลการเผยแพร่หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ปี พ.ศ.2519 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดส่งการบริการอุปสรรค ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดส่งหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่และหนังสือวารสารการศึกษาผู้ใหญ่ ในปี พ.ศ.2520 เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปปรับปรุงการบริหารในด้านสิ่งตีพิมพ์ให้ดียิ่งขึ้น กลุ่มตัวอย่างคือผู้ที่ส่งสิ่งพิมพ์ทั้งสองฉบับไปให้ตามรายชื่อที่มีอยู่ โดยใช้วิธีจำแนกกลุ่ม แล้วสุ่มแบบธรรมดา (Stratified Simple Random Sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ 2,448 คน โดยคิดจากจำนวนร้อยละ 5 ของกลุ่มประชากรทั้งหมดที่ส่งแบบสอบถามไป

ให้ 49,927 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 13,449 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลจากการวิจัยปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 95.32 ได้รับสิ่งตีพิมพ์ที่กองการศึกษาผู้ใหญ่จัดส่งไปให้อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 4.68 ไม่ได้รับเลย หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ถึงมือผู้รับโดยไม่สม่ำเสมอ ร้อยละ 55.5 วารสารการศึกษาผู้ใหญ่ถึงมือผู้รับโดยสม่ำเสมอทุก 2 เดือน ร้อยละ 45.5 หนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ได้รับการนำไปปิดไว้บนฝาผนังเพื่อเผยแพร่งานการศึกษาผู้ใหญ่ ร้อยละ 70.30 สิ่งพิมพ์ทั้งสองชนิดส่งถึงมือผู้รับตามที่อยู่ ร้อยละ 78.40 มีผู้เห็นว่าหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่มีประโยชน์มาก ร้อยละ 68 วารสารการศึกษาผู้ใหญ่มีประโยชน์มาก ร้อยละ 70 มีผู้ต้องการให้ตีพิมพ์เนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เพื่อการประกอบอาชีพมากที่สุดรองลงมาได้แก่ข่าวสังคม และวัฒนธรรมสำหรับหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ ส่วนวารสารการศึกษาใหญ่นั้น ต้องการให้ตีพิมพ์เรื่องเกี่ยวกับชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์มากที่สุด รองลงมาคือ เรื่องเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียนและข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ เกี่ยวกับวงการการศึกษา ข้อเสนอแนะสำหรับสิ่งพิมพ์ทั้งสองชนิด คือ ต้องการให้เพิ่มภาพ สี สั้น หน้าและมีหน้าถาม-ตอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่

อานวย บุญชวน (30 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ : สิ่งพิมพ์สำหรับชนบท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำการวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ ในระยะเวลา 6 เดือน (มกราคม - มิถุนายน 2521) ว่าตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงไร มีเนื้อหาสาระด้านต่าง ๆ คือ ด้านเกษตรกรรม อนามัย การทำมาหากิน เศรษฐกิจ หน้าที่พลเมืองและกฎหมายทั่วไป มากน้อยเพียงไร รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตการณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงระยะเวลา 6 เดือน เนื้อหาสาระของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ตรงกับวัตถุประสงค์ข้อ 2 ร้อยละ 98.15 ข้อที่ 1 ร้อยละ 10.28 ซึ่งเป็นผลถึงวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 และข้อที่ 4 ด้วย

ส่วนเนื้อหาที่ลงตีพิมพ์มากที่สุดคือด้านเกษตรกรรม ร้อยละ 35.42 รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 22.32 ด้านอนามัย ร้อยละ 17.48 ด้านการทำมาหากิน ร้อยละ 13.76 และด้านหน้าที่พลเมืองและกฎหมาย ร้อยละ 10.84

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำได้แก่ เนื้อหาสาระบางเรื่องไม่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพราะหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ที่ผลิตจากส่วนกลาง การเขียนต้นฉบับควรให้อ่านง่าย และถูกต้อง ขาดบุคลากรในการดำเนินงานและการตรวจสอบที่อยู่ของผู้รับ

วิไล แยมสาขา (31 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้อ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในจังหวัดราชบุรี เกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ที่มีต่อการณรงค์ในด้านการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรม โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งสุ่มจากผู้อ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 307 คน

ผลการวิจัยพบว่าการเสนอเนื้อหาสาระด้านการเกษตรของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในรอบปี 2522 อยู่ในอันดับที่ 2 ในขณะที่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมและต้องการเนื้อหาสาระทางด้านการเกษตรเป็นอันดับแรก ในด้านสภาพทั่วไปของหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในจังหวัดราชบุรีเห็นว่า ขนาดรูปเล่ม การจัดหน้า ขนาดตัวพิมพ์ ภาพประกอบ เนื้อหาสาระ ตลอดจนการให้สีสันทัน โดยส่วนรวมเหมาะสมดีแล้ว แต่ด้านการใช้ภาษาและสำนวนการเขียนยังไม่ชัดเจน เพราะส่วนใหญ่อ่านแล้วไม่เข้าใจ บางตอนมีผู้เคยเขียนจดหมายสอบถามข้อข้องใจไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ แต่ได้รับคำตอบน้อยมาก นอกจากนี้ การจัดพิมพ์หนังสือสารผู้ใหญ่ยังล่าช้ากว่ากำหนด อย่างไรก็ดีตาม หลังจากอ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่แล้ว ผู้อ่านหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่ในจังหวัดราชบุรีสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

การจัดทำหนังสือพิมพ์สารผู้ใหญ่จึงควรคำนึงถึงระดับความรู้ อาชีพและความต้องการของผู้อ่านในชนบทเป็นหลัก เนื้อหาสาระควรจะเน้นหนักไปในด้านการเกษตร การเผยแพร่ความรู้ที่เป็นไปตามกำหนดการและควรให้ความสนใจในการตอบปัญหา ข้อข้องใจของผู้อ่าน รวมทั้งควรมีการติดตามผลและประเมินผลการเผยแพร่ เพื่อประโยชน์ในด้านการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น